

Cuprins

MULȚUMIRI	5
INTRODUCERE: RAPORTURILE DREPTULUI CU LUMEA.....	7
CAPITOLUL I. CE SUNT DISCIPLINELE?	15
1. Disciplinele: între cunoaștere și îndoctrinare	15
2. Mecanismele structurante.....	17
2.1. Cadrele instituționale	17
2.1.1. <i>Libertatea de exprimare academică</i>	17
2.1.2. <i>Constrângerile libertății de exprimare academică</i>	22
2.2. Puterea disciplinară.....	29
2.2.1. <i>Caracteristici ale disciplinei</i>	29
2.2.2. <i>Procese de disciplinarizare</i>	30
3. Construcțiile identitare	32
3.1. Demarcația (relația cu alte discipline)	32
3.1.1. <i>Demarcația externă</i>	32
3.1.2. <i>Demarcația internă</i>	33
3.1.3. <i>Funcțiile demarcației</i>	34
3.2. Istoriile disciplinare (relația cu trecutul).....	37
3.2.1. <i>Opțiunile istoriografice</i>	38
3.2.2. <i>Narațiunile contestabile</i>	40
4. Concluzie.....	43
5. Bibliografie suplimentară	44
CAPITOLUL II. CE ESTE FILOSOFIA?	45
1. Definirea filosofiei	46
1.1. Pluralitatea definițiilor filosofiei.....	46
1.2. Caracterul istoric și contingent al filosofiei	46
1.3. Patru repere pentru înțelegerea filosofiei	47
2. Atitudinea filosofică	47
2.1. Uimirea și curiozitatea	47
2.2. Spiritul critic și nedogmatismul	48
2.3. Deschiderea intelectuală și toleranța.....	48
2.4. Răbdarea și perseverența.....	48
2.5. Caracterul adversarial și dialogic al filosofiei.....	49
3. Temele filosofiei	53
3.1. Întinderea și frontierele filosofiei.....	53
3.2. Întrebările perene ale filosofiei	53
3.3. Iterabilitatea întrebărilor filosofice	54
3.4. Filosofii aplicate și noile ramuri ale disciplinei	55
4. Scopurile filosofiei	56

4.1. Cunoașterea, adevărul și clarificarea conceptuală	56
4.2. Turnura lingvistică și critica noțiunii de adevăr	56
4.3. Rolul practic și politic al filosofiei.....	57
4.4. Filosofia ca automodelare și artă de a trăi.....	59
4.5. Limitele popularizării filosofiei	60
5. Metodele și strategiile filosofiei	61
5.1. Problema metodei în științele sociale și în filosofie.....	61
5.2. Prejudecată, istoricitate și limitele metodologiei	63
5.3. Strategiile filosofiei: logica, inducția, deducția, analiza și sinteza.....	63
5.4. Teoria procesului dual și limitele raționalității.....	64
5.5. Emoțiile, intuițiile și speculația în argumentarea filosofică.....	64
5.6. Experimentele mentale.....	65
5.7. Comparația ca strategie filosofică.....	67
5.8. Filosofia și interdisciplinaritatea	68
6. Concluzie.....	69
7. Bibliografie suplimentară.....	70
 CAPITOLUL III. RAPORTUL DREPT – MORALĂ.....	71
1. Introducere: dreptul și moralitatea ca sisteme normative.....	72
1.1. Delimitări privind sursa, forma, sancțiunile și finalitatea normelor	73
1.2. Relativitatea dreptului și vocația universală a moralității	74
2. Despre moralitate în general.....	74
2.1. Dificultățile definirii moralității.....	74
2.2. Sensul descriptiv și sensul normativ	75
2.3. Prevenirea răului și pluralitatea valorilor morale.....	76
2.4. Moralitate, raționalitate și caracterul public al normelor	77
2.5. Originile biologice și culturale ale moralității	78
2.6. Educația și formarea simțului moral	79
2.7. De ce să fim morali?	80
2.7.1. <i>Argumentul bazei metafizice</i>	80
2.7.2. <i>Argumentul rațiunii obiective</i>	81
2.7.3. <i>Argumentul interesului general</i>	81
2.7.4. <i>Argumentul interesului personal</i>	81
3. Raportul dintre drept și morală.....	82
3.1. Convergențe	83
3.1.1. <i>Încorporarea implicită a moralității în legislație</i>	83
3.1.2. <i>Încorporarea explicită a moralității în legislație</i>	84
3.1.3. <i>Justificarea morală a autorității dreptului</i>	85
3.1.4. <i>Moralitatea în cazurile juridice nedeterminate</i>	85
3.1.5. <i>Moralitatea în cazurile determinate, dar absurde</i>	87
3.2. Divergențe.....	89
3.2.1. <i>Diferențele de exigență dintre drept și morală</i>	89
3.2.2. <i>Probleme morale controversate și obligativitatea deciziei juridice</i>	89
3.2.3. <i>Generalitatea normei, formalizarea și rolul echității</i>	90

4. Teoria dreptului natural	91
4.1. Introducere: sensurile noțiunilor de „drept” și „natural”	91
4.2. Dreptul natural clasic	95
4.2.1. <i>Antigona și legile nescrise</i>	95
4.2.2. <i>Aristotel și echitatea</i>	95
4.2.3. <i>Cicero și rațiunea naturală</i>	95
4.3. Dreptul natural creștin	96
4.4. Dreptul natural modern	97
4.4.1. <i>Secularizarea dreptului natural și colonialismul</i>	97
4.4.2. <i>Hobbes, starea naturii și autoritatea suverană</i>	99
4.4.3. <i>Revoluțiile secolului al XVIII-lea și drepturile naturale</i>	100
4.4.4. <i>Drepturile omului și formarea empatiei moderne</i>	101
4.4.5. <i>Ambivalențele și instrumentalizarea dreptului natural</i>	102
4.5. Dreptul natural contemporan	104
4.5.1. <i>Revitalizarea de după 1945</i>	104
4.5.2. <i>Declarația Universală a Drepturilor Omului și Nürnberg</i>	104
4.5.3. <i>Formula lui Radbruch</i>	106
4.5.4. <i>Dezbaterea Hart–Fuller</i>	108
4.5.5. <i>John Finnis și valorile fundamentale</i>	110
4.5.6. <i>Criticile dreptului natural contemporan</i>	111
5. Nota comparatistului	112
5.1. Relativismul moral și diversitatea culturilor juridice	112
5.2. Critica autonomiei dreptului	114
5.3. Drept, ideologie și regimuri totalitare	114
5.4. Limitele pozitivismului și ale dreptului natural	117
6. Concluzie	118
7. Aplicații	118
7.1. Cazul denunțătorilor ranchiunoși	118
7.2. Ordinele superiorilor și grănicerii de la Zidul Berlinului	119
7.3. <i>Dobbs v. Jackson</i> și dreptul la avort	120
7.4. Căsătoria între persoane de același sex	121
7.5. Drepturi naturale în viitor?	122
8. Bibliografie suplimentară	122
 CAPITOLUL IV. RAPORTUL DREPT – CULTURĂ	124
1. Dreptul ca fenomen cultural în contextul globalizării	125
1.1. Premisele analizei	125
1.2. Globalizarea ca fapt juridic	126
2. Globalizarea în general	126
2.1. Globalitate și globalizare	126
2.2. Originile și evoluția ciclică a globalizării	127
2.3. Statul-națiune între globalizare și deglobalizare	128
2.4. Principalele trăsături ale globalizării	129
2.4.1. <i>Deteritorializarea</i>	129

2.4.2. Interconexiunea	130
2.4.3. Rapiditatea.....	130
2.4.4. Durabilitatea	130
2.4.5. Multilateralitatea	130
2.5. Dimensiunile globalizării.....	131
2.5.1. Dimensiunea economică	131
2.5.2. Dimensiunea politică	132
2.5.3. Dimensiunea culturală (sau globalizare = „glocalizare”)	134
2.5.4. Dimensiunea ecologică.....	135
2.6. Globalizarea și ideologia.....	136
2.7. Globalism, antiglobalism și criticile globalizării	137
3. Globalizarea dreptului	138
3.1. Drepturile omului.....	140
3.2. Dreptul comerțului internațional și <i>lex mercatoria</i>	142
3.3. Dreptul constituțional și teza dreptului constituțional generic.....	143
3.4. Dreptul global și regimurile normative transnaționale.....	144
3.5. Dreptul global al animalelor	145
3.6. Transferurile juridice.....	145
3.7. Referințele judiciare la dreptul străin.....	146
3.8. Limitele uniformizării juridice.....	147
4. Cultura ca instrument de analiză a dreptului	148
4.1. Existența empirică a culturilor	148
4.2. Individ, comunitate și socializare culturală.....	148
4.3. Universalism și relativism cultural	149
4.4. Ambiguitatea conceptului de cultură.....	151
5. Caracteristicile culturii	152
5.1. Transmisibilitatea	152
5.2. Transversalitatea	153
5.2.1. Omniprezența culturii	153
5.2.2. Apartenențele culturale multiple	154
5.2.3. Interacțiunea dintre domeniile sociale	154
5.3. Transformabilitatea	155
6. Ce nu este cultura	156
6.1. Cultura și omogenitatea	156
6.2. Cultura și coerența	157
6.3. Cultura și caracterul său non-static	158
6.4. Cultura și cauzalitatea	159
6.5. Cultura și puritatea	161
6.6. Cultura și intangibilitatea.....	162
6.7. Apărările culturale și limitele relativismului.....	163
7. De ce dreptul este cultură.....	164
7.1. Nevoile sociale și izvoarele materiale ale dreptului.....	164
7.2. Dreptul ca limbaj codificat cultural	164
7.3. Interpretarea juridică și contextul cultural	165

7.4. Diferențele dintre culturile juridice.....	166
7.5. Limitele dreptului generic și ale analizelor cantitative	166
7.6. Transferul juridic ca resemnificare culturală	168
8. Nota comparatistului	169
8.1. Două abordări opuse	169
8.2. Metoda funcționalistă și moștenirea pozitivistă.....	169
8.3. Critica culturalistă.....	170
9. Concluzie.....	172
10. Aplicații	173
10.1. Instituții juridice și explicații culturale	173
10.2. Apărările culturale.....	174
11. Bibliografie suplimentară	175
 CAPITOLUL V. RAPORTUL DREPT – POLITICĂ.....	177
1. Introducere: autonomia dreptului și excluderea politicului.....	178
1.1. Puritatea epistemică a dreptului	178
1.2. Mitul caracterului apolitic al dreptului.....	179
1.3. Dreptul ca formă distinctă de politică.....	179
2. Definirea politicului și a politicii.....	180
2.1. Definiții clasice și contemporane.....	180
2.2. Puterea, conflictul și ordinea drept criterii ale politicului.....	181
2.3. Distincția „prieten–dușman”.....	182
2.4. Antagonism și pluralism agonistic	183
2.5. Democrația ca mod de viață.....	184
3. Formele raportului dintre drept și politică.....	185
3.1. Colaborare.....	185
3.1.1. <i>Geneza politică a dreptului</i>	185
3.1.2. <i>Transformarea obiectivelor politice în norme juridice</i>	186
3.1.3. <i>Legitimitatea și efectul de depolitizare al formei juridice</i>	187
3.1.4. <i>Autonomia relativă a dreptului post-legiferare</i>	188
3.2. Control	189
3.2.1. <i>Statul de drept și limitarea puterii</i>	189
3.2.2. <i>Controlul judiciar al administrației</i>	191
3.2.3. <i>Controlul constituțional al legislativului</i>	192
3.2.4. <i>Viziunea materială asupra statului de drept</i>	195
3.2.5. <i>Statul de drept ca telos</i>	197
3.3. Autonomie.....	199
3.3.1. <i>Adjudecarea și pretinsa neutralitate a judecătorului</i>	199
3.3.2. <i>Interpretarea în drept și discreția</i>	200
3.3.3. <i>Begriffsjurisprudenz și freie Rechtsschule</i>	200
3.3.4. <i>Originalism</i>	201
3.3.5. <i>Cazurile ușoare și cazurile grele</i>	202
3.3.6. <i>Finalitatea normei</i>	203
3.3.7. <i>Principiile și răspunsul corect în drept</i>	203

3.3.8. <i>Realismul juridic american</i>	204
3.3.9. <i>Critical Legal Studies</i>	206
3.3.10. <i>Limbaj și interpretare</i>	208
3.3.11. <i>Metodele de interpretare</i>	211
3.3.12. <i>Precedentul și revirimentul jurisprudențial</i>	214
3.3.13. <i>Testele juridice</i>	215
3.3.14. <i>Discreția judiciară: o manifestare a politicului</i>	218
4. Nota comparatistului	223
4.1. Cultura juridică drept filtru al politicului	223
4.2. <i>Rule of law, Rechtsstaat și État de droit</i>	223
4.3. Antagonisme între grupuri și conflicte între valori	225
5. Concluzii	226
6. Aplicații	227
6.1. Discreția judecătorului într-un litigiu între fermieri	227
6.2. Precedent, politică și legitimitate în <i>Dobbs v. Jackson</i>	227
6.3. Egalitate, discriminare și discreție în <i>S v Jordan and Others</i>	228
7. Bibliografie suplimentară	230
CAPITOLUL VI. RAPORTUL DREPT – ȘTIINȚĂ	232
1. Știința – unicul mod de validare a cunoașterii?	234
1.1. Noțiunea de știință: sensuri, origine și scopuri	234
1.2. Adevărul	236
1.2.1. <i>Teoria corespondenței</i>	236
1.2.2. <i>Teoria coerenței</i>	236
1.2.3. <i>Teoria consensului</i>	237
1.3. Metoda științifică și pluralismul metodologic	237
1.3.1. <i>Metoda ipotetico-deductivă</i>	238
1.3.2. <i>Metoda experimentală</i>	238
1.3.3. <i>Metoda argumentativă</i>	239
1.4. Criteriile de științificitate	239
1.4.1. <i>Verificaționismul</i>	240
1.4.2. <i>Falsificabilitatea</i>	241
1.4.3. <i>Holismul</i>	242
1.4.4. <i>Limitele criteriilor de demarcație</i>	243
2. Știința – nuanțe epistemologice	244
2.1. Realism și antirealism în știință	244
2.1.1. <i>Turnura sociologică și constructivismul</i>	245
2.1.2. <i>Realitatea ca obiect construit</i>	246
2.2. Scepticismul față de adevăr	248
2.2.1. <i>Valori, obiectivitate și integritate științifică</i>	248
2.2.2. <i>Argumentul miracolului și critica antirealistă</i>	249
2.2.3. <i>Pluralitatea cadrelor de cunoaștere</i>	251
2.2.4. <i>Doxa și caracterul situat al cunoașterii</i>	252
2.3. Utilitatea noțiunii de adevăr	253

2.3.1. <i>Adevărul ca noțiune ireductibilă</i>	253
2.3.2. <i>Adevăr, justificare și revizuire</i>	254
2.4. <i>Mizele dezbaterii</i>	255
2.4.1. <i>Relativismul</i>	255
2.4.2. <i>Anti-autoritarismul filosofic și politic</i>	255
3. <i>Dreptul ca știință</i>	257
3.1. <i>Statutul epistemic al dreptului</i>	257
3.2. <i>Genealogia ideii de scientia iuris</i>	258
3.2.1. <i>Dreptul roman și Evul Mediu</i>	258
3.2.2. <i>Umanismul juridic</i>	258
3.2.3. <i>Codificarea și știința juridică modernă</i>	259
3.2.4. <i>Modelul german al raționamentului juridic</i>	260
3.3. <i>Doctrina juridică și fabricarea sistematicității</i>	260
3.4. <i>Analogii superficiale între drept și știință</i>	261
3.4.1. <i>Norme juridice și propoziții despre drept</i>	262
3.4.2. <i>Separarea dintre subiect și obiect</i>	263
3.5. <i>Limitele idealului neutralității juridice</i>	263
3.6. <i>Strategii de științificizare a dreptului</i>	265
3.6.1. <i>Dezistorizarea dreptului</i>	265
3.6.2. <i>Delimitarea și autonomia disciplinei juridice</i>	266
3.6.3. <i>Pozitivismul juridic și teoria pură a dreptului</i>	266
3.6.4. <i>Autopoieza și autoreferențialitatea sistemului juridic</i>	267
4. <i>Studiul interdisciplinar al dreptului – știință?</i>	268
4.1. <i>Justificările interdisciplinarității</i>	268
4.1.1. <i>Justificarea ontologică</i>	269
4.1.2. <i>Justificarea epistemologică</i>	269
4.1.3. <i>Justificarea pragmatică</i>	269
4.2. <i>Interdisciplinaritatea între obiectivitate și generalitate</i>	270
4.3. <i>Scientizarea interdisciplinară: analiza economică a dreptului</i>	271
4.3.1. <i>Universalismul limbajului economic</i>	271
4.3.2. <i>Cuantificarea și pierderile semantice</i>	273
4.3.3. <i>Exemplul teoriei „Legal Origins”</i>	273
4.4. <i>Scientizarea interdisciplinară: studiile juridice empirice</i>	274
4.4.1. <i>Evoluția empirismului juridic</i>	274
4.4.2. <i>Ipoteze, operaționalizare și măsurare</i>	276
4.4.3. <i>Exemple de studii juridice empirice</i>	278
4.4.4. <i>Limitele obiectivității datelor</i>	280
4.5. <i>Demersuri interdisciplinare non-științifice: „Drept și literatură”</i>	281
4.5.1. <i>„Dreptul în literatură” și „dreptul ca literatură”</i>	281
4.5.2. <i>Empatia, educația umanistă și critica juridică</i>	282
4.5.3. <i>Limbajul, interpretarea și umanizarea dreptului</i>	283
5. <i>Nota comparatistului</i>	284
5.1. <i>A-știința common-law-ului</i>	284
5.2. <i>Dreptul comparat cantitativ</i>	286

6. Concluzii	288
7. Aplicații	289
7.1. Dreptul și emoțiile ca domeniu interdisciplinar	289
7.2. Filosofia dreptului ca știință: lectura lui Hegel	290
7.3. Dreptul englez și „dezordinea” ca mod de operare	291
8. Bibliografie suplimentară	291
 CONCLUZIE: DREPTUL LA INDISCIPLINĂ	 293
 INDEX.....	 308